

ПОЛИТИКА ПО ДОХОДИТЕ В КОНТЕКСТА НА ЧЛЕНСТВОТО НА БЪЛГАРИЯ В ЕВРОПЕЙСКИЯ СЪЮЗ

Основните очаквания на българските граждани от членството на страната в Европейския съюз бяха и са свързани с повишаване на жизнения стандарт и доходите, и социално-икономическо сближаване с останалите държави-членки. Близо осем години по-късно тези очаквания не се реализират, а България заема челните места в Съюза по равнище на бедност, ниски доходи и риск от социално изключване.

Според данните от изследване на Евростат за доходите и жизнения стандарт (EU SILC) 43.6% от българите живеят в материални лишения. Висок е делът на бедност в домакинствата, съставени от едно лице на възраст над 65 години - 64.2%, в домакинствата на един родител със зависими деца - 37.7%, на двама родители с три или повече зависими деца - 71.1%. Работната заплата продължава да бъде основен източник на доход за българските домакинства. Доходът от работна заплата формира 51.8% от общия доход на домакинствата.

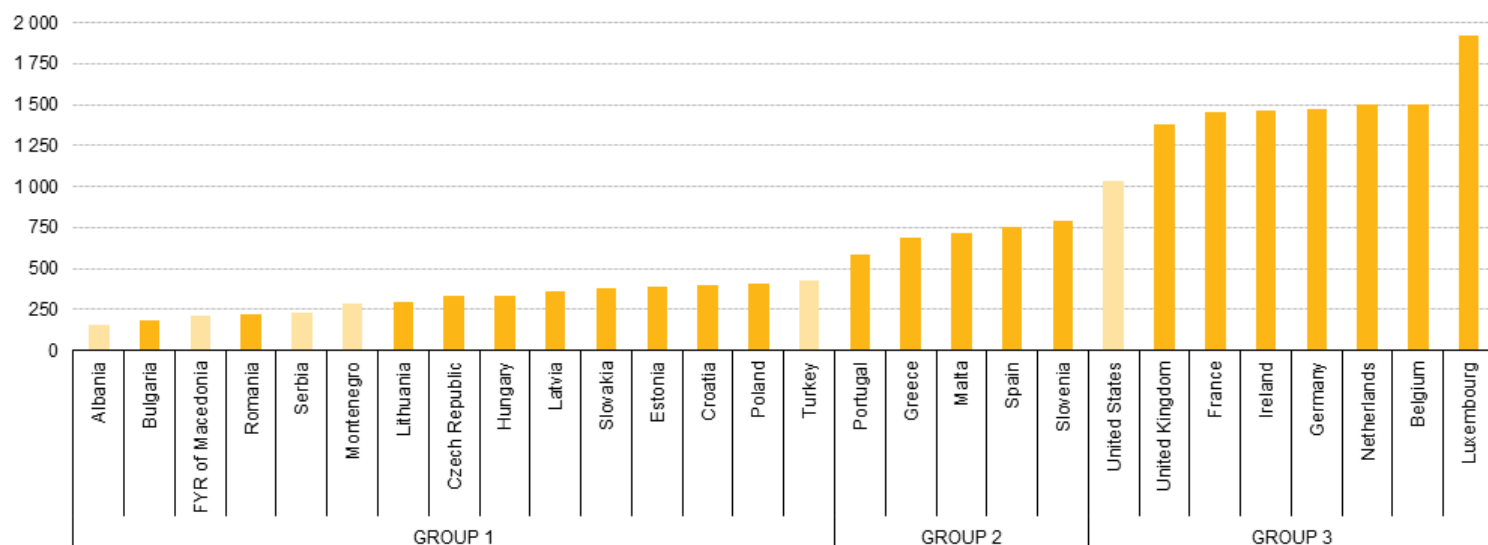
По данни на Евростат за 2015 г. от държавите-членки на ЕС само в Румъния и Литва са измерени по-високи равнища на неравенствата чрез коефициента на Джини отколкото в България. За миналата година стойността на този индекс у нас е била 37,0 спрямо средно 31,0 за ЕС. Притеснително е, че след началото на демократичните промени има трайна тенденция за задълбочаване на неравенствата в България. Ако през 1989 г. по данни на Световната банка стойността на коефициента на Джини е 23,4, то през 2006 г. достига 31,2 и продължава да расте до регистрираните през миналата година рекордни стойности. Съотношението между доходите на най-бедните и най-богатите 20% от домакинствата е 6.1.

Ниските доходи са основен фактор, който способства за масовата емиграция на лица в трудоспособна възраст и цели семейства, основно към по-богатите държави-членки на ЕС. В резултат на тези процеси, страната е изправена пред същинска демографска криза, влошаване на демографската, образователната и квалификационната структура на работната сила, и дисбаланси на пазара на труда. Равнището на доходите влияе демотивиращо и по отношение на икономическата активност

на една голяма част от лицата в трудоспособна възраст и особено на младите хора, което обяснява и най-големия дял в ЕС на младежи в групата 15-24 г., които не са в образование, обучение или заетост (т.нар. NEETS).

Независимо, че през периода 2005 – 2006 г. от страна на Министерство на труда и социалната политика беше подготвен проект на Стратегия за повишаване на доходите, последвалото дясно управление, както и настоящото, нямат ясна концепция относно дългосрочна и устойчива концепция за политика по доходите, насочена към тяхното изпреварващо увеличение и достигане на близки до средните за ЕС нива. Предприетите от правителството мерки за повишаване на минималната работна заплата (МРЗ) макар и в правилната посока, не са подплатени с дългосрочна визия относно ефекта върху равнището на доходите. В тази връзка, макар и изразените в Специфичните препоръки на Съвета към България притеснения относно значителния ръст на МРЗ да са крайно неприемливи, трябва да се вземе под внимание тази част от тях, която препоръчва на българското правителство да създаде ясен механизъм за определяне размера на минималната заплата.

Минималната работна заплата, макар и да не е единствения основен измерител за равнището на доходите е показателна за участието на уязвимите групи на пазара на труда, дела на работещите бедни и въобще за нивата на бедност и социално изключване. Трябва да се отбележи, че **по равнище на МРЗ България заема предпоследно място не само сред държавите-членки на ЕС, за които има установена такава, но сред държавите-кандидатки, като изпреварва единствено Албания.**

(*) Denmark, Italy, Cyprus, Austria, Finland and Sweden: no national minimum wage.

Source: Eurostat (online data code: earn_mw_cur)

По актуалните данни на Евростат за 2015 г. МРЗ в България е **4,33 пъти по-ниска** спрямо средната за всички 22 държави-членки, в които има установена такава.

В своя резолюция от 9 октомври 2008 г. за насърчаване на социалното включване и борбата с бедността, включително детската бедност в ЕС, Европейският парламент отчита значението на минималната заплата за намаляване на дела на работещите бедни и защита на правото на достоен труд, като призовава Съвета да възприеме общ подход при определянето на МРЗ с цел достигане на поне 60 % от средния за страната или съответната икономическа дейност. В последваща резолюция от 20 октомври 2010 г. за ролята на минималния доход в борбата с бедността и насърчаване на включващото общество в Европа, ЕП отново обръща внимание на държавите-членки за нуждата от минимална заплата, съобразена с минималния доход и осигуряваща нормален жизнен стандарт.

В изследване на Фондация „Фридрих Еберт“ от 2014 г., озаглавено „Контури на политиката за европейска минимална заплата“¹ се прави заключението, че в болшинството от държавите-членки (включително и в България) нивата на МРЗ са много ниски и не способстват за предотвратяване на бедността. Формулирано е предложение да се търси не общо равнище на минималната заплата в целия ЕС, а единен подход при нейното определяне, който да е съобразен със средната заплата и/или медианния доход на населението, като се предлага МРЗ да бъде 60% от тях. Изследването показва, че подобна мярка би имала благотворен ефект за 28 милиона работници в ЕС (16 % от работната сила) и би способствала за стабилизиране на пазара на труда и насърчаване на потреблението.

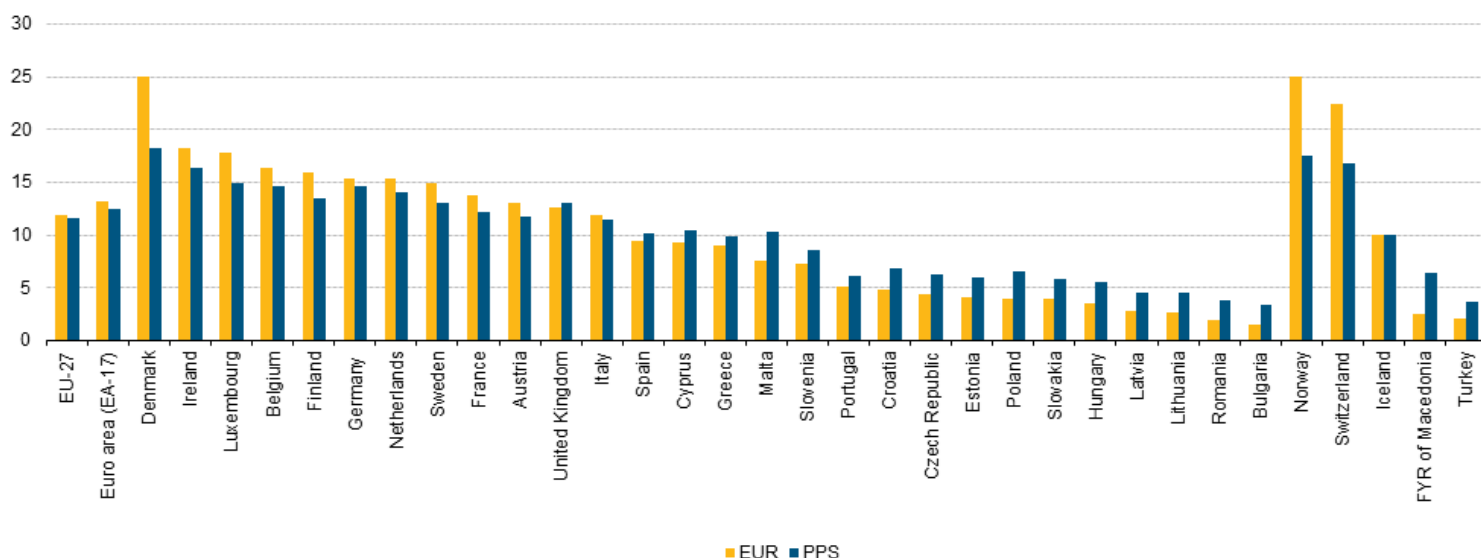
Тревожно ниско остава и цялостното равнище на доходите в България. Независимо, че у нас облагането на труда и социално-осигурителните плащания са на едни от най-ниските нива в ЕС, разходите за труд са едва 3,8 евро на час, при средно 24,6 евро за 28-те държави-членки. По този показател **страната заема незавидното последно място в Съюза с едва 15,5 % от средното** (в следващата в класацията Румъния разходите за труд са с 21% по-високи). Независимо, че за периода 2008 – 2014г. в България е отбелязан ръст от 46%, в номинално изражение, разходите за труд нарастват с 1,2 евро на час, а средно за ЕС

---

¹ [Contours of a European Minimum Wage Policy](#)

растат с 3,1 евро на час, което показва тенденция не на сближаване, а на задълбочаване на неравенствата. Следва да се отбележи, че ръстът на средната заплата в страната се дължи до голяма степен и на загубата на огромен брой работни места в периода 2009 – 2013 г. и високата безработица, която засегна в най-голяма степен нискодоходните групи и способства за задълбочаването на проблемите с бедността и социалното изключване.

Данните на Евростат за 2014 г. показват, че **България заема последното място по равнище на доходи от труд сред всички държави-членки на ЕС, държавите от ЕФТА, Македония и Турция, както в номинално изражение, така и по паритет на покупателна способност.** Статистиката показва, че различията са още по-големи при нискодоходните групи.

(*) Enterprises with 10 or more employees. Whole economy excluding agriculture, fishing, public administration, private households and extra-territorial organisations.
Source: Eurostat (online data code: earn_ses_pub2s)

В този контекст трябва ясно да се подчертае, че причините за това са не само икономическите различия, но и несправедливото разпределение на доходите. Брутният вътрешен продукт на България на глава от населението в паритет на покупателна способност е 45% от средния за ЕС. В номинално изражение БВП на страната на глава от населението е 21,2 % от средния за ЕС, а разходите за труд са едва 15,5 % от средните. Това идва да покаже, че у нас има ясно изразено неравенство, потърпевши от което са основно работещите.

В доказателство на горното са и данните от изследване на КНСБ относно динамиката на brutната добавена стойност, производителността на труда и възнагражденията в няколко ключови експортно-ориентирани сектори на икономиката. Заключениета, базирани на официалните данни на НСИ, показват, че brutната добавена стойност в изследваните отрасли расте изпреварващо в сравнение с доходите на заетите в тях. Освен за задълбочаване на неравенствата тези процеси влияят негативно и върху цялостното развитие на икономиката и задържането на доходите в търговията и услугите, поради свито потребление.

В този контекст на страната е необходима дългосрочна визия за политиката по доходите. Такава визия следва да включва реални мерки за ограничаване на неравенствата, включително чрез въвеждане на прогресивно облагане на доходите от труд. Необходими са и промени в реда за определяне на установената за страната МРЗ, както и промяна в реда за определяне размера на минималния осигурителен доход, като се определи минимален ръст съобразен с ръста на производителността на труда и brutната добавена стойност за съответната икономическа дейност.

Вж. също:

[Доходи на домакинствата - НСИ](#)

[Брутен национален доход - НСИ](#)

[Качество на живот](#)

[GDP per capita in PPS/БВП на глава от наелението в СПС \(Стандарт на покупателна способност\)](#)

[Total wages and salaries - EUROSTAT](#)

[Minimum wages - Eurostat](#)